

naschrift

door Dana Ploeger

Foto's, van links naar rechts:

- Marcel Bullinga in 2018 FOTO BOY HAZES
- Samen met zijn geliefde Bamber Delver tijdens het uitgaan
- Tijdens krakersrellen in Amsterdam (1982)
- Samen met zoon Mick
- Met Bamber Delver in 2012

Een ziener, nooit bang voor de toekomst

Marcel Bullinga 1954-2019

Hij had als futurist meer dan eens gelijk met zijn voorspellingen. Marcel Bullinga was zijn tijd ver vooruit, zowel in zijn werkzame leven als privé. Hij leefde zoals hij dat zelf wilde. In alle vrijheid.

Net achttien jaar is Marcel Bullinga als hij vanuit het Noord-Brabantse Ravenstein de trein neemt naar Amsterdam. Daar gloort een nieuwe, frisse toekomst. In die anderhalf uur durende rit besluit hij: ik laat me nooit meer kleineren en zal me niet meer conformeren aan anderen. De jonge Marcel weet dan al dat aanpassen niet wordt beloond, maar eerder een slechte ruil is om een ander tevreden te stellen. Hij wil volgens zijn eigen principes leven, zijn eigen norm bepalen. In alle vrijheid.

En dat doet hij. Bij aankomst in Amsterdam omarmt hij zijn nieuwe bestaan in alle opzichten. Hij gaat helemaal los met feestvieren, genieten, de liefde bedrijven, nachtenlang dansen, maar ook actievoeren en protesteren. Hij wordt lid van actiegroep de Roze Driehoek en zit diep in de krakersscene. Marcel loopt voorop bij de Gay Pride Parade, waar hij rotte tomaten naar zijn hoofd krijgt

gesmeten. Op zijn spandoek schildert hij de tekst: 'Wij zijn nog veel smeriger dan jullie denken'.

Wanneer hij wordt uitgescholden of bespuugd, betaalt hij met gelijke munt terug. Hij weigert zich aan te passen en knokt om als gelijke gezien te worden. Zo krachtig en vechtlustig als Marcel in de jaren tachtig is, zo stil en teruggetrokken was hij in zijn jeugd. Over wat hem is overkomen in zijn jeugd jaren spreekt hij nooit. Pas in de allerlaatste periode van zijn leven, als hij al ernstig ziek is, komen kleine brokjes informatie naar buiten.

Marcel is de middelste van vijf kinderen, hij heeft drie zussen en een broer. Zijn vader Herman is brandweercommandant en een geziene figuur in het dorp. Zijn moeder Helene schrijft graag gedichten. Naar buiten toe is het een vrolijke Brabantse boel, maar binnenshuis is er sprake van geestelijk geweld. Op het gymnasium maken enkele pestkoppen hem het leven flink zuur. Het wordt de gevoelige Marcel allemaal te veel, zo zeer zelfs, dat hij op zijn veertiende een zelfmoordpoging doet. Hij ligt alleen in het ziekenhuis in Den Bosch en vertrekt na een paar dagen alleen met de bus naar huis, waar er met geen woord over zijn wanhoopspoging wordt gerept.

Die ervaringen begraaft hij diep in zijn geheugen en eenmaal in Amsterdam verbreekt hij het contact met zijn ouderlijk gezin. Daarna spreekt hij altijd over zijn vrienden en geliefden als zijn zelfgekozen familie. Na enkele jaren vol avontuurtjes, ontmoet hij op een krakersfeest in 1982 Bamber Delver, een rustige, burgerlijke Noord-Hollandse jongen, die erg onder de indruk is van de druk dansende en intense Marcel. Hij leert Bamber op te komen voor zijn rechten als homoseksuele man. Na jaren van zelfstudie gaat Marcel aan het werk als freelancejournalist. Hij brengt direct

Wanneer hij werd uitgescholden of bespuugd, betaalde hij met gelijke munt terug

enkele boeken uit, waarin hij persoonlijke thema's verwerkt. Voor het boek 'Van de liefde kun je niet leven' interviewt hij hoerenjongens. Marcel weigert ze prostituees te noemen; hij verbloemt nooit iets. Zo ook in zijn boek 'Leger maakt een man van je' uit 1986 over homoseksualiteit en seksueel geweld binnen het leger. De kopieën van het boek draait hij 's nachts in Amsterdam om de geheime dienst te ontlopen. Van defensie krijgt hij te horen dat seksuele mishandeling bij hen 'niet bestaat', maar Marcel weet wel beter, getuige alle bevestigende reacties die hij ontvangt.

Rechtvaardigheid is een diepe innerlijke drijfveer. Hij hekelt de hypocrisie in Nederland en vindt dat er zo weinig verandert: dertig jaar later is seksueel geweld nog steeds een taboe binnen defensie. Eind jaren tachtig gaat hij als futurist in dienst bij het ministerie van Vrom om de ambtenaren wakker te schudden, maar ook daar is alles stroperig. Marcel gaat als zelfstandige verder.

Gay-vaderschap

Na een jarenlange latrelatie wil Bamber graag een gezin stichten, Marcel vindt het een mooi idee. Met vriendin Jolanda krijgen ze in 1997 zoon Mick, die door de week bij zijn moeder

(op zeven hoog) en in het weekend bij zijn vaders (op één hoog) woont. Een unicum in die tijd. Hun openlijke gay-vaderschap levert hen veel kritiek en zelfs bedreigingen op – zowel vanuit hetero- als homoseksuele kring. Ze zijn diep teleurgesteld over de veroordeling in eigen kring. Ze zijn hun tijd te ver vooruit.

Ze verlaten Amsterdam en verhuizen naar Heiloo, waar ze in alle rust van hun gezin kunnen genieten. Marcel moet aanvankelijk wennen aan het dorpsleven met buurtbarbecues tot hij ontdekt dat de rust en het vele groen hem energie geven. Marcel, altijd overgevoelig voor geluiden, geniet van lange wandelingen in bos en duin. Daarnaast blijft hij trouw de sportschool opzoeken – als altijd is hij bezig met zijn gezondheid en er goed uitzien. Hij heeft er lol in als hij op zijn vijftigste de jonge knullen er nog uit sport.

Kattekwaad

Ook mag hij graag op stap gaan; met zijn jeugdige uiterlijk blijft hij altijd een van de jongens. Als vader is Marcel degene die gekkigheid en katekwaad uithaalt met Mick. Hij is altijd vrolijk en energiek. Samen hollen, stoeien, in bomen klimmen, uren tafeltennissen of schaken. Bamber heeft wel eens het idee twee kinderen in huis te hebben. Toch is het juist Marcel die hun zoon de laatste jaren vaak apart neemt voor een goed gesprek. Hij kan goed luisteren en geeft advies over vriendschap en onafhankelijk denken.

Na de komst van internet in 1993 is Marcel een van de eerste Nederlanders met een website, hij bouwt hun huis vol met bakbeesten van computers. Hij ziet, als een van de weinigen, hoe de wereld zal veranderen door internet. Hij publiceert er veelvuldig over en maakt naam als futurist na verschijning van zijn boek 'Spinnen in het digitale Web' in

In Naschrift beschrijft Trouw het leven van onlangs overleden bekende en minder bekende mensen.

Een tip voor Naschrift? Mail naar naschrift@trouw.nl

Of per post naar Trouw/Naschrift, postbus 859, 1000 AW Amsterdam

Marcel heeft al snel door dat internet een draak van een instituut is voor de bescherming van privacy

1995. Hierin schetst hij een toekomstbeeld van zaken die veelal uitkomen, zoals 'de persoonlijke controle-technologie waarbij het mobieltje veel functies krijgt'. Ook de kredietcrisis voorspelt hij, onder andere in een interview met *de Volkskrant*: "Het komt erop neer dat we collectief ons gezonde verstand hebben verloren. We zijn terechtgekomen in een doodlopende steeg die onherroepelijk leidt naar een Big Bang, een financiële atoom-bom."

Privacy

Zijn innovatieve, speelse visie op technologische ontwikkelingen, gecombineerd met zijn maatschappelijke engagement maken van hem een veelgevraagd spreker. Toch vermoedt hij zijn publiek niet met doembeelden over de toekomst, maar houdt zijn toehoorders een spiegel voor en stimuleert hen uit hun luie, naïeve stoel te komen. Marcel heeft al snel door dat internet een draak van een instituut is voor de bescherming van privacy, dus richt hij de Digitale Burgerbeweging Nederland op. Ook zal hij nooit WhatsApp gebruiken, hij blijft veilig sms'en.

Al die kommervolle waarschuwingen boezemen hem geen angst in. Als hij al bang is, dan heeft dat vaker te maken met zijn per-

soonlijke angsten, zijn verleden. Nooit met de toekomst. Het stoort hem wel dat zijn adviezen niet worden opgepakt. Onophoudelijk blijft hij doorgaan met mensen wakker schudden. Zoals met zijn boek 'Welcome to the Future Cloud - the World in 2025 in 100 Predictions' in 2011, waarin hij ettelijke oplossingen aandraagt voor problemen die zullen ontstaan. Hij voorziet de komst van sociale robots, driedimensionaal printen en uitklapbare iPads.

Wat dat betreft is Marcel een ziener en geen trendwatcher. In zijn voorspellingen is hij altijd radicaal eerlijk, ook als hij daarmee mensen of overheden tegen het hoofd stoot. Hij praat niemand naar de mond en buigt niet voor commercie. Zijn drijfveer om zaken aan te kaarten is niet te stoppen. Zelfs niet als hij in 2017 hoort dat hij nog maar een half jaar te leven heeft. Hij werkt in het ziekenhuis tijdens de chemobehandelingen stug door aan zijn laatste boek 'Iedereen aan de robot'.

Over zijn ziekte praat hij niet graag, hij houdt zich vast aan zijn doel: dat boek afkrijgen. Hij leeft al meer dan een jaar in reservetijd als hij begin dit jaar de boekpresentatie meemaakt: hij is voor het eerst echt trots op zichzelf. Daarna is zijn bucketlist leeg. In de weken voor zijn overlijden regelt hij in stilte van alles voor zijn geliefden. Zij vinden na zijn dood in zijn computer alles keurig gearcheveerd, compleet met Excel-sheets. Het is Marcel ten voeten uit. Vriendelijk, attent en betrokken. Het liefst wilde hij onzichtbaar worden, verhuizen zonder adreswijziging. Op zijn rouwkaart staat: hij heeft zijn ziel ingepakt en is vertrokken.

Marcel Bullinga is geboren in Ravenstein op 2 december 1954 en overleed op 15 april 2019 in Sint Pancras.

P.S. Sergej Dorenko (1959-2019)

Geharde Sovjet-journalist die ook na 1991 ontzag afdwong

En bronzen stemgeluid, een indringende blik, een tomeloze ambitie en een flinke dosis arrogantie. Het waren kwaliteiten waarmee Sergej Dorenko het in de nadagen van de Sovjet-Unie bracht tot nieuwslezer, een vertrouwd gezicht in miljoenen huiskamers en later tot een even invloedrijke als controversiële televisiemaker, door velen geliefd, door anderen gevreesd en gehaat.

Was hij journalist, propaganda-maker of showman? Die discussie leeft weer op na zijn onverwachte en vroegtijdige dood, op 59-jarige leeftijd. Dorenko is de uitzondering op de regel dat je in Rusland doorgaans 'van de doden niets dan goeds' hoort. Geen slecht teken, noteert schrijver Dmitri Bykov, want als er ook na je dood nog zoveel over je wordt geredetwist, 'dan heb je niet voor niets geleefd'.

Dorenko komt ter wereld in Kertsj, op de Krim. Zijn vader is piloot bij de luchtmacht. Het gezin moet vaak verhuizen, als vader weer eens ergens anders wordt gelegerd. In Moskou studeert Dorenko aan de Universiteit van de Vriendschap der Volken, waar hij zich Spaans en Portugees eigen maakt. Tot aan zijn diensttijd halverwege de jaren tachtig werkt hij als tolk-vertaler en verblijft hij enige jaren in Angola.

Eenmaal afgezwaid krijgt hij een baantje bij de tv, waar hij zich eind jaren tachtig opwerkt tot presentator en correspondent. Het zijn woelige tijden, waarin de staatscensuur afbrokkelt. In die hoedanigheid komt hij al snel in aanvaring met zijn meerderen. Naar hun oordeel gaat de eigenge-reide Dorenko al te ver als hij in 1990 verslag doet vanuit het naar afscheiding strevende en door Moskou economisch geblokkeerde Litouwen, en begin 1991 van de bestorming van het televisiecentrum in de Litouwse hoofdstad Vilnius door Sovjettroepen, waarbij doden vallen. Het komt Dorenko op ontslag te staan. Dat deert hem niet.

Hij wordt met open armen ontvangen bij de nieuwe Russische tv-zender RTR. In de jaren die volgen is hij werkzaam bij diverse zenders.

Tot halverwege de jaren negentig valt er journalistiek weinig op hem aan te merken. Hij bekwaamt zich in scherpe analytische commentaren, maakt riskante reportages uit oorlogsgebieden, is niet zelden als eerste ter plekke. Soms komt het opnieuw tot conflicten met werkgevers, bijvoorbeeld na een uitzending waarin hij de zwakke gezondheid van de toenmalige president Jeltsin op de hak neemt. Dorenko's talent valt in de smaak bij de invloedrijke zakenman Boris Berezovski, die hem voor zijn politieke doeleinden hoopt in te zetten en hem een hoge post en een vorstelijk salaris biedt bij de door hem gecontroleerde zender.

Ergens rond die tijd laat Dorenko definitief zijn journalistieke principes varen. Maar ook in zijn nieuwe hoedanigheid blijkt hij een vakman en dwingt hij ontzag af. Als in 1999 de partij van de juist tot premier benoemde Vladimir Poetin zware concurrentie krijgt van de

Sergej Dorenko

Moskoue burgemeester Joeri Loezjkov, slaagt Dorenko er vrijwel in zijn eentje in met een gerichte mediacampagne op televisie Loezjkovs ambities vakkundig te torpederen. Zijn naam als 'telekiller' is definitief gevestigd.

Daarom verguisd door veel collega's, maakt Dorenko in hun ogen veel goed door eind 2000 met een reportage over de ramp met de atoomonderzeeër Koersk de vinger op zere plekken te leggen. Dorenko beticht Poetin van leugens. "De belangrijkste conclusie is dat de machthebbers ons niet respecteren", stelt Dorenko. "Daarom liegen ze. En het belangrijkste: de machthebbers gaan zo met ons om louter en alleen omdat wij hun dat toestaan." Hij vliegt de laan uit.

Hij blijft onverminderd controversieel. Zo reist hij in 2004 af naar Kiev om daar tienduizenden beto-

De camera registreert op de Dag van de Overwinning zijn laatste minuten

gers tegen stembusfraude toe te spreken. Dorenko zegt te hopen dat zulke massa's spoedig ook in Moskou naast het Kremlin zullen verschijnen. Hij zinspeelt, onder luid gejuich, op 'onze overwinning', wanneer Poetin 'in een ijzeren kooi' zal komen te zitten. Maar tien jaar later toont Dorenko zich ineens een fel voorstander van de annexatie van de Krim en de Russische politiek inzake Oekraïne.

Een bewakingscamera hoog boven de ringweg rond het Moskouse stadscentrum registreert op Ruslands belangrijkste feestdag, de Dag van de Overwinning, de laatste minuten van zijn leven. Dorenko, op zijn geliefde motor kalm meerdend in de verkeersstroom, wordt onwel, maakt een bocht naar links en komt op de andere weghelft ten val. Auto's stoppen tijdig. Artsen kunnen niets meer doen. Een natuurlijke dood, waarover niettemin snel discussie ontstaat. Dorenko's crematie wordt een week uitgesteld, nadat iemand de verdenking uit dat hij mogelijk is vergiftigd. Dat blijkt niet het geval.

Geert Groot Koerkamp